

TERMINOLOGICAL NOUN-JUXTAPOSITIONS WITH CORRELATIVE RELATIONS

Радомська Л. А. Термінологічні іменники-юкстапозити зі співвідносними відношеннями. У статті проаналізовано співвідносні відношення, установлені між компонентами термінологічних іменників-юкстапозитів. Статус іменників-юкстапозитів як самостійних лексико-граматичних одиниць умотивовано за такими критеріями, як: постійна номінативність, семантична цілісність, ідіоматичність лексичного значення, цілісність оформлення. Визначено, що термінологічні іменники-юкстапозити зі співвідносними відношеннями утворені на основі перехреснування семантики їхніх складників: взаємної конкретизації значень (перший компонент як другий, другий компонент як перший) або взаємодоповнення значень (і значення першого компонента, і значення другого компонента).

Ключові слова: термінологічний іменник-юкстапозит, співвідносні відношення, семантично нерівноправні та рівноправні компоненти.

Радомская Л. А. Терминологические существительные-юкстапозиты с соотносительными отношениями. В статье проанализированы соотносительные отношения, установленные между компонентами терминологических существительных-юкстапозитов. Статус существительных-юкстапозитов как самостоятельных лексико-грамматических единиц мотивирован по таким критериям, как: постоянная номинативность, семантическая целостность, идиоматичность лексического значения, цельнооформленность. Определено, что терминологические существительные-юкстапозиты с соотносительными отношениями образованы на основе перекрещивания семантики их составляющих: взаимной конкретизации значений (первый компонент как второй, второй компонент как первый) или взаимодополнения значений (и значение первого компонента, и значение второго компонента).

Ключевые слова: терминологическое существительное-юкстапозит, соотносительные отношения, семантически неравноправные и равноправные компоненты.

Radomska L. A. Terminological Noun-Juxtapositions with Correlative Relations. The aim of the research is to analyze the correlative relations in the structure of terminological noun-juxtapositions. Its actuality is connected with the need of complex analysis of the structure and semantics of these specific lexical units, clarifying with a wide range of semantic relations between their components compared to the relations between the one-word terms. The purpose of the work is to find out the specifics of establishment of correlative relations between components terminological noun-juxtapositions (TNJ). The achievement of this goal involves the following tasks: 1) to determine the size of the concept JUXTAPOSITION; 2) to set types of TNJ by semantic criterion; 3) to describe the specific structure and lexical-semantic groups of TNJ with correlative components.

The status of noun-juxtapositions as independent lexical and grammatical units is motivated by such criteria as: constant nomination, semantic integrity, idiomatic lexical meaning, integrity of design. It is determined that noun-juxtapositions with correlative relations are formed on the base of overlapping semantics of their components: mutual meaning specification (the first component, as a second, the second component a first) or complementary of meanings (and the meaning of the first component and the meaning of the second component).

Key words: terminological noun-juxtaposition, correlative relations, unequal semantic and equal semantic components

One of the key aspects of research scientists consider a word formation of terms. In particular, they emphasize the increase of the word-building potential

of juxtapositions, linking it with the deepening of intellectualization of the Ukrainian language (N. F. Klymenko) and with a tendency to developing of analyticity, economy and combination in Ukrainian word formation (O. A. Styshov). Juxtaposition (composition) is an active creation of compact by structure terms which has already been a subject to some scientific studies [2; 1; 3; 7]. However, the theory of semantic structure of terminological noun-juxtapositions (TNJ) inquires the deep study. Its **actuality** is connected with the need of complex analysis of the structure and semantics of these specific lexical units, clarifying with a wide range of semantic relations between their components compared to the relations between the one-word terms.

The purpose of the work is to find out the specifics of correlative relations between components TNJ. The achievement of this goal involves the following tasks: 1) to determine the size of the concept «juxtaposition»; 2) to set types of TNJ by semantic criterion; 3) to describe the specific structure and lexical-semantic groups of TNJ with correlative components.

The juxtaposition (Fr. *juxtaposition* – placing side by side, Lat. *juxta* – close, near and *positio* – position) is considered to be a combination of two or more words without connective vowels and binding feature of its mounting – spelling with a hyphen [6: 7]. The status of noun-juxtapositions as independent lexical and grammatical units is motivated by such criteria as: constant nomination, semantic integrity, idiomatic lexical meaning, integrity of design. The typical feature of TNJ is the heterogeneity of the semantic relations between their components. The general meaning of the noun-juxtaposition appears from lexical-semantic meanings of its components, although it is not the total of their meanings, and has other new semantic capacity, based on relations between them. Therefore, to study the structural-semantic features of TNJ, the determination of the type of relations between their components, first of all, we suggest using semantic criterion. Depending on the word-formation motivation and relationship between components the TNJ is divided into two types: TNJ with unequal semantic relations and TNJ with equal semantic relations [7: 7]. The types of semantic relations are determined by analyzing the dictionary definitions – with a look at the semantics of the term conventionally defined lexical meaning of each juxtaposition's component. The component analysis is used to mark out the minimum meaning elements in relation to content of such noun-juxtapositions.

It is revealed that the TNJ with meaning unequal semantic components is the biggest in size structural and semantic model (more than 1,600 units identified in lexicographical works, scientific literature and Internet issues). They are combined with each other by two kinds of semantic relations – a hyper-hyponyms (93% of the number of lexemes with unequal semantic components) and similarity of relations (7%). TNJ of semantic components equality are less typical for Ukrainian terminology and are small in size of structural and semantic models (more than 80 lexemes). They are represented by two submodels: 1) noun-juxtapositions formed with coordinated phrases that are motivated by the content of each component; 2) noun-juxtapositions formed by word building model of coordinated type, which are not transformed from phrases and are motivated only by a part of the content

of each component. Within these submodels noun-juxtapositions are united into three groups according to the type of semantic relationships: 1) noun-juxtapositions with correlative relations (68,1% of the number of lexemes with equal semantic components); 2) noun-juxtapositions with antonymous relations (24%); 3) noun-juxtapositions with synonymous relations(10%).

TNJ with correlative relations in the group of noun-juxtapositions with equal components make up the largest group – 50 lexemes. As for the semantic structure they are not homogeneous. For example, the noun-juxtaposition *блюмінг-слябінг* – is a technical term the meaning of which is based on overlapping and complementarity of semantics and its components: *блюмінг* – assembling rolling mill, which is designed for pressing out steel ingots weighing from 3 to 10 tons or more on blooms; *слябінг* – a powerful rolling mill with horizontal and vertical rolls, where steel ingots weighing up to 45 tons are pressed out on slabs. Newly formed juxtaposition *блюмінг-слябінг* has a new meaning – combined pressed rolling mill with increased lifting height of the upper roll, allowing to roll, besides blooms, wide flat slabs. So this is a qualitatively new mechanism which enables the manufacture of blooms and slabs, so partly it is *блюмінг* and *слябінг*. The same scheme noun-juxtapositions *поп-рок* and more are built.

In contrast to the named lexemes, the term *альманах-журнал* is created on the base of mutual specifying components: *альманах* – is a collection of literary works of different contemporary authors [8, Т. 1: 36], *журнал* – is a periodical printed publication in a book form [8, Т. 2: 549]. The newly created concept can be described as following: *альманах, оформлений, як журнал; журнал, оформлений, як альманах; альманах, що є журналом; журнал, що є альманахом*. By the scheme of mutual specification of meanings noun-juxtapositions *бібліотека-музей, диван-ліжко, тижневик-журнал, дайджест-журнал, фабрика-кухня* and others are made.

TNJ with correlative relations are formed by 10 lexical-semantic groups: 1) the names of chemical compounds: *бісмут-хром, вольфрам-мідь, станат-ванадат, марганець-бісмут, оксид-хлорид бісмута, карбон-кислород, титан-алюміній* and others (13 lexemes in total); 2) the names of the instruments, mechanisms, things: *обприскувач-обпилювач, підживлювач-обприскувач, диван-ліжко, тріод-гексод, тріод-пентод, підсилювач-змішувач*; 3) the names of geometric shapes: *тріакіс-ікосаедр, тріакіс-октаедр, тріакіс-тетраедр, тетрагон-тріоктаедр, тетрагон-тритетраедр, тригон-тріоктаедр, тригон-тритетраедр*; 4) the names of processes: *вибирання-зберігання, перетворення-самокоригування, зчитування-записування* (terms relating to the processing of information in a computer, computer engineering), *згортка-розгортка, блюмінг-слябінг, збирання-зварювання*; 5) the units of measurement names: *мегаелектрон-вольт, гігаелекторон-вольт, електрон-вольт, вольт-ампер, вольт-кулон, мах-ом*; 6) the names of edition types: *тижневик-журнал, дайджест-журнал, альманах-журнал*; 7) the names of facilities, institutions: *фабрика-кухня, бібліотека-музей, школа-інтернат*; 8) the names of music styles: *поп-рок, полька-мазурка*; 9) the names of people by a profession or a status: *вибірник-сортувальник, лідер-керівник*; 10) the name of social and political concepts: *марксизм-ленінізм* others.

Complicated terms formed by the model of «eponym + eponym» occur very rarely, for example: *вольт-ампер, вольт-кулон, мах-ом*. In scientific texts there are sentences, with the formation that look like by the formal structure similar to noun-juxtapositions, compare: *Композитні матеріали системи алюміній-бор не схильні до утворення тріщин в ядрі зварної точки, тому кувальне зусилля не обов'язкове, його застосовують тільки для зниження залишкових деформацій в конструкціях* [5: 109]; *Нітрити є нестійкими за таких сильноокислих умов та розкладаються з утворенням продуктів, що містять зв'язки карбон-оксиген* [4: 14]; *Інтерметалідні фази на межі титан-алюміній і сталь-алюміній не утворюються; початкове розташування армуючих сталевих дротів залишається незмінним* [5: 110]. Highlighted formations are not noun-juxtapositions, their use is stylistically incorrect, because their transformation is obvious: a) into noun and adjective construction with attributive relations, compare: *матеріали системи алюміній-бор – матеріали алюмінієво-борної системи; зв'язки карбон-оксиген – карбонно-оксигенні зв'язки*; b) into coordinated phrase, compare: *на межі титан-алюміній і сталь-алюміній – на межі титану та алюмінію і сталі та алюмінію*.

So, noun-juxtapositions with correlative relations are formed on the base of overlapping semantics of their components: mutual meaning specification (the first component as the second, the second component as the first) or complementary of meanings (both the meaning of the first component and the meaning of the second component). Active creation of noun-juxtapositions in modern Ukrainian standard language determines the need for their further studies, including functional and stylistic parameters of media noun-juxtapositions.

BIBLIOGRAPHY

1. **Азарова Л. Є.** Структурна та фонетична побудова складних одиниць у концепції «золотої» пропорції / Л. Є. Азарова. – Вінниця, 2001. – 284 с. 2. **Клименко Н. Ф.** Словотвірна структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Н. Ф. Клименко. – К.: Наук. думка, 1984. – 251 с. 3. **Мислива-Бунько І.** Юкстапозиція як один із найпоширеніших способів творення слів у сучасній пресі / І. Мислива-Бунько // Українське мовознавство. – 2011. – Вип. 14/1. – С. 191–196. 4. **Наука** та наукознавство : [міжнар. наук. журнал]. – 2013. – № 2. 5. **Нові** матеріали і технології в металургії та машинобудуванні : [наук. журнал]. – Запоріжжя, 2010. – № 2. 6. **Радомська Л. А.** Мотиваційні відношення зовнішньої подібності у структурі термінологічних іменників-юкстапозитів / Л. А. Радомська // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. праць. – Хмельницький, 2016. – Вип. 10. – С. 6–9. 7. **Радомська Л. А.** Семантичні відношення в термінологічних іменниках-юкстапозитах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / Л. А. Радомська. – Вінниця, 2016. – 20 с. 8. **Словник** української мови : в 11 т. / АН УРСР ; Інститут мовознавства ; [ред. колег. : І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наук. думка, 1970 – 1980.

Радомська Людмила Анатоліївна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, Хмельницьке шосе, 95, Вінниця, Вінницька область, 21000, Україна.

Тел.: +38 0984372959, +38 0630543800

E-mail ludarad9@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-2598-032X

Radomska Liudmyla Anatoliivna – Ph.D in Philology, Senior Lecturer, Department of Linguistics, Vinnytsia National Technical University, Ukraine, 21000, Vinnytsia, Khmelnytske Av., 95.